

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. gegužės 8 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 2 straipsnio b punktas – Sąvoka „vartotojas“ – Dvejopos paskirties sutartis – Ūkininkas, sudaręs prekės pirkimo sutartį tiek žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio vartojimui – Elektros energijos vidaus rinka – Direktyva 2009/72/EB – 3 straipsnio 7 dalis – I priedo 1 punkto a papunktis – Namų ūkio vartotojas – Terminuota elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartis – Sutartyje numatyta bauda dėl sutarties nutraukimo prieš terminą – Nacionalinis teisinis reguliavimas, pagal kurį baudos dydis ribojamas iki „sąnaudų ir žalos atlyginimo, kylančių iš sutarties““

Byloje C-410/23 (*Pielatak*)ⁱ

dėl *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija) 2023 m. gegužės 26 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. liepos 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

I. SA

prieš

S. J.

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas I. Jarukaitis (pranešėjas), teisėjai N. Jääskinen, A. Arabadjiev, M. Condrinzi ir R. Frenco,

generalinis advokatas A. Rantos,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,
- Europos Komisijos, atstovaujamos O. Beynet, M. Owsiany-Hornung ir T. Scharf,

* Proceso kalba: lenkų.

ⁱ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 2 straipsnio b ir c punktų ir 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB (OL L 211, 2009, p. 55), 3 straipsnio 5 ir 7 punktų ir I priedo 1 punkto a ir e papunkčių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant energijos tiekėjos I. S.A. (toliau – tiekėja) ir žemės ūkio valdos savininko S. J. ginčą dėl sutartyje numatytos baudos mokėjimo dėl to, kad jis prieš terminą nutraukė šių šalių sudarytą terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 93/13

- 3 Direktyvos 93/13 2 straipsnyje buvo numatyta:

„Šioje direktyvoje:

<...>

- b) „vartotojas“ – bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija;
- c) „pardavėjas ar tiekėjas“ – bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia ne savo [veikia savo] verslo, prekybos ar profesijos tikslais, nesvarbu, ar tai būtų viešoji, ar privati nuosavybė [veikla].“

Direktyva 2009/72

- 4 Direktyvos 2009/72 3, 7, 8, 51, 52, 54 ir 57 konstatuojamosiose dalyse buvo nurodyta:

„(3) Laisves, kurios Sąjungos piliečiams garantuojamos Sutartimi, <...> galima pasiekti tik visiškai atviros rinkos sąlygomis, kai vartotojams suteikiama galimybė laisvai rinktis savo tiekėjus, o visiems tiekėjams – laisvai tiekti savo vartotojams.

<...>

- (7) 2007 m. sausio 10 d. Komisijos komunikate [Europos Vadovų Tarybai ir Europos Parlamentui] „Europos energetikos politika“ [COM(2007) 1 *final*] pabrėžiama elektros energijos vidaus rinkos sukūrimo ir vienodų galimybių visoms [Europos bendrijoje] įsisteigusioms elektros energijos įmonėms užtikrinimo svarba. <...>
- (8) Siekdamas užtikrinti konkurenciją ir elektros energijos tiekimą konkurencingiausiomis kainomis, valstybės narės ir nacionalinės reguliavimo institucijos turėtų padėti naujiems elektros energijos iš įvairių rūšių energijos išteklių tiekėjams ir naujiems energijos gamintojams patekti į tarpvalstybinę rinką.

<...>

- (51) Vartotojų interesai turėtų būti svarbiausias šios direktyvos objektas, o paslaugų kokybės užtikrinimas turėtų būti viena iš pagrindinių elektros energijos įmonių pareigų. Turi būti stiprinamos ir užtikrinamos esamos vartotojų teisės, jos turėtų būti skaidresnės. Nustatant vartotojų apsaugą, reikėtų užtikrinti, kad visi vartotojai platesniu Bendrijos mastu iš konkurencingos rinkos gautų naudos. Vartotojų teisių laikymąsi turėtų užtikrinti valstybės narės arba, valstybei narei nusprendus, reguliavimo institucijos.
- (52) Vartotojus reikėtų aprūpinti aiškia ir suprantama informacija apie jų teises, susijusias su energetikos sektoriumi. <...>

<...>

- (54) Veiksmingos ir visiems vartotojams prieinamos ginčų sprendimo priemonės užtikrina geresnę vartotojų apsaugą. <...>

<...>

- (57) Sąžiningos konkurencijos ir įvairių tiekėjų lengvos prieigos skatinimas bei naujos elektros energijos gamybos pajėgumų didinimo skatinimas turėtų būti itin svarbūs valstybėms narėms siekiant užtikrinti, kad vartotojai visiškai pasinaudotų liberalizuotos elektros energijos vidaus rinkos galimybėmis.“

5 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Dalykas ir taikymo sritis“ buvo nustatyta:

„Šia direktyva nustatomos elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo bendrosios taisyklės ir vartotojų apsaugos nuostatos siekiant patobulinti ir integruoti konkurencingas Bendrijos elektros energijos rinkas. <...>“

6 Minėtos direktyvos 2 straipsnyje buvo įtvirtintos tokios sąvokų apibrėžtys:

„Šioje direktyvoje taikomos šios sąvokų apibrėžtys:

<...>

7. vartotojas – elektros energijos didmeninis ar galutinis vartotojas;

<...>

9. galutinis vartotojas – elektros energiją savo asmeniniam vartojimui perkantis vartotojas;
10. namų ūkio vartotojas – vartotojas, perkantis elektros energiją savo namų ūkio vartojimui, išskyrus komercinę ar profesinę veiklą;
11. ne namų ūkio vartotojas – fizinis ar juridinis asmuo, perkantis elektros energiją ne savo namų ūkio vartojimui, įskaitant gamintojus ir didmeninius vartotojus;
12. reikalavimus atitinkantis vartotojas – vartotojas, kuris gali pirkti elektros energiją iš jo pasirinkto tiekėjo, kaip apibrėžta 33 straipsnyje;

<...>“

- 7 Šios direktyvos 3 straipsnio „Įpareigojimai teikti viešąsias paslaugas ir vartotojų apsauga“ 5–7 dalyse buvo numatyta:

„5. Valstybės narės užtikrina, kad:

- a) vartotojui pageidaujant pakeisti tiekėją laikantis sutartyje numatytų sąlygų, pakeitimą per tris savaites atliktų atitinkamas (-i) operatorius (-iai); ir
- b) vartotojai turėtų teisę gauti visus atitinkamus suvartojimo duomenis.

Valstybės narės užtikrina, kad a ir b punktuose nurodytos teisės būtų suteikiamos vartotojams jų nediskriminuojant sąnaudų, pastangų arba laiko požiūriu.

<...>

7. Valstybės narės imasi tinkamų priemonių galutiniams vartotojams apsaugoti ir visų pirma užtikrina, kad būtų taikomos adekvačios priemonės pažeidžiamiesiems vartotojams apsaugoti. <...> Jos užtikrina aukštą vartotojų apsaugos lygį, ypač susijusį su sutarties sąlygų, bendros informacijos ir ginčų sprendimo mechanizmų skaidrumu. Valstybės narės užtikrina, kad reikalavimus atitinkantis vartotojas faktiškai galėtų lengvai pasirinkti naują tiekėją. Bent namų ūkio vartotojų atžvilgiu tos priemonės apima I priede nustatytas priemones.“

- 8 Direktyvos 2009/72 33 straipsnio „Rinkos atvėrimas ir abipusiškumas“ 1 dalyje buvo nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad reikalavimus atitinkančiais vartotojais būtų:

<...>

c) nuo 2007 m. liepos 1 d. – visi vartotojai.“

- 9 Šios direktyvos 37 straipsnio „Reguliavimo institucijos pareigos ir įgaliojimai“ 1 dalyje buvo nurodyta:

„Reguliavimo institucijos pareigos yra šios:

<...>

l) pripažinti laisvę sudaryti nutraukiamas tiekimo sutartis ir ilgalaikio tiekimo sutartis, jeigu jos atitinka Bendrijos teisę ir yra suderinamos su Bendrijos politika;

<...>“

10 Minėtos direktyvos I priedo „Vartotojų apsaugos priemonės“ 1 punkte buvo numatyta:

„Nepažeidžiant Bendrijos taisyklių dėl vartotojų apsaugos, ypač 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis [(OL L 144, 1997, p. 19; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 319] ir [Direktyvos 93/13], 3 straipsnyje nurodytos priemonės skirtos užtikrinti, kad vartotojai:

a) turėtų teisę sudaryti sutartį su savo elektros energijos paslaugų tiekėju, kurioje nurodoma:

<...>

– sutarties galiojimo laikotarpis, paslaugų teikimo atnaujinimo bei nutraukimo ir sutarties pratęsimo ir nutraukimo sąlygos bei informacija, ar numatyta teisė be mokesčio nutraukti sutartį;

<...>

Sąlygos turi būti sąžiningos ir iš anksto gerai žinomos. Bet kuriuo atveju ši informacija turėtų būti pateikta prieš sudarant ar patvirtinant sutartį. <...>

<...>

e) nebūtų apmokestinami už tiekėjo pakeitimą;

<...>“

11 Direktyva 2009/72, kaip numatyta jos 72 straipsnio pirmoje pastraipoje, nuo 2021 m. sausio 1 d. buvo panaikinta ir pakeista 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (OL L 158, 2019, p. 125).

Direktyva 2011/83/ES

12 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64), 17 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[T]ermino „vartotojas“ apibrėžtis turėtų apimti fizinius asmenis, kurie siekia tikslų, nesusijusių su jų verslu, prekyba, amatu ar profesija. Vis dėlto, tuo atveju, jeigu sudaroma dvigubos paskirties sutartis iš dalies asmens verslo, ir iš dalies ne verslo tikslais ir jeigu atsižvelgiant į bendras sutarties sąlygas verslo tikslai nevyrauja, atitinkamas asmuo taip pat turėtų būti laikomas vartotoju.“

Direktyva 2019/944

- 13 Direktyvos 2019/944 1 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[Direktyvoje 2009/72] reikia padaryti dalinių pakeitimų. Dėl aiškumo ta direktyva turėtų būti išdėstyta nauja redakcija.“

- 14 Direktyvos 2019/944 12 straipsnio „Keitimo teisė ir tiekėjo pakeitimo mokesčių taisyklės“ 2 ir 3 dalyse numatyta:

„2. Valstybės narės užtikrina, kad bent namų ūkio vartotojams ir mažosioms įmonėms nereikėtų mokėti jokių tiekėjo pakeitimo mokesčių.

3. Nukrypstant nuo 2 dalies, valstybės narės gali leisti tiekėjams arba telkimu užsiimantiems rinkos dalyviams taikyti sutarties nutraukimo mokesčius vartotojams, kai tie vartotojai savanoriškai nutraukia terminuotas elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartis dar nepasibaigus jų galiojimui, su sąlyga, kad tokie mokesčiai yra numatyti sutartyje, kurią tas vartotojas savanoriškai sudarė, ir kad tokie mokesčiai aiškiai pranešami vartotojui prieš sudarant sutartį. Tokie mokesčiai turi būti proporcingi ir neturi viršyti tiesioginių ekonominių nuostolių, kuriuos dėl vartotojo sutarties nutraukimo patiria tiekėjas arba telkimu užsiimantis rinkos dalyvis, įskaitant bet kokių susietųjų investicijų ar paslaugų, kurios jau suteiktos vartotojui pagal sutartį, išlaidas. Tiesioginių ekonominių nuostolių įrodinėjimo pareiga tenka tiekėjui arba telkimu užsiimančiam rinkos dalyviui, o leistinumą taikyti sutarties nutraukimo mokesčius stebi reguliavimo institucija arba kita kompetentinga nacionalinė institucija.“

Lenkijos teisė

- 15 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 1997 m. balandžio 10 d. *Ustawa – Prawo energetyczne* (Energetikos įstatymas) (*Dz. U.*, Nr. 54, 348 pozicija; toliau – Energetikos įstatymas) 4j straipsnio 3a dalyje nustatyta:

„Galutinis vartotojas gali nutraukti terminuotą sutartį, pagal kurią elektros energijos įmonė jam tiekia dujinį kurą arba elektros energiją, nepatirdamas kitų sąnaudų ir neturėdamas mokėti kitokio žalos atlyginimo, nei kylančių iš sutarties, pateikdamas elektros energijos įmonei rašytinį pareiškimą.“

- 16 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 1964 m. balandžio 23 d. *Ustawa – Kodeks cywilny* (Civilinio kodekso įstatymas) (*Dz. U.*, Nr. 16, 93 pozicija; toliau – Civilinis kodeksas) 483 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Sutartyje galima nustatyti, kad žala, padaryta dėl nepiniginės prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo, bus atlyginta sumokant nustatytą sumą (sutartinę baudą).“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 17 2017 m. kovo 18 d. S. J. ir tiekėja sudarė elektros energijos tiekimo sutartį (toliau – pagrindinėje byloje nagrinėjama sutartis), prie jos buvo pridėtas 1 priedas ir bendrosios pardavimo sąlygos, sudarę neatsiejamą sutarties dalį.

- 18 Šios sutarties 7 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad ji sudaroma terminuotam laikotarpiui iki 2021 m. gruodžio 31 d., o elektros energija bus pradėta tiekti 2018 m. sausio 1 d. Šio straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad nutraukęs šią sutartį prieš jo 2 dalyje nustatytą terminą, klientas turės sumokėti sutartyje numatytą baudą, vadovaujantis bendrųjų pardavimo sąlygų VI punkto 1–3 papunkčiuose nustatytais principais. Remiantis 1 papunkčiu, baudos dydis buvo apskaičiuojamas nepanaudotos elektros energijos, kurią klientas minėtoje sutartyje deklaruoja kaip konkrečiai tiekimo vietai „planuojamą elektros energiją“, kiekį padauginus iš vieneto kainos, t. y. 60 Lenkijos zlotų (PLN) (apie 14 EUR) už megavatvalandę (MWh). Nepanaudotas energijos kiekis buvo apskaičiuojamas sudėjus numanomą vidutinį suvartojamos energijos kiekį už kiekvieną mėnesį nuo pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties nutraukimo iki 7 straipsnio 2 dalyje nurodyto laikotarpio pabaigos. Vartojimo vietai buvo planuojamas 20 MWh elektros energijos suvartojimas per metus, o kaip vartojimo vieta šios sutarties 1 priede buvo nurodyta S. J. žemės ūkio valda.
- 19 2017 m. gegužės 5 d. rašte, kurį tiekėjas gavo 2017 m. gegužės 8 d., S. J. nurodė, kad atsisako pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties, pasinaudodamas vartojimo sutartims numatyta įstatymine teise atsisakyti sutarties. Be to, jis pateikė pareiškimą, kad atsisako per klaidą sudarytos sutarties teisinių padarinių, ir teigė, kad sutartis negalioja.
- 20 2020 m. gegužės 22 d. rašte tiekėja nurodė, kad šiuos pareiškimus laiko neturinčiais galios. Ji išdavė debetinį dokumentą, jame S. J. buvo nustatytas terminas iki 2020 m. liepos 7 d. sumokėti 4 700,22 PLN (apie 1 128 EUR) sumą kaip sutartyje numatytą baudą, taip pat 2018 m. kovo 5 d. sąskaitą faktūrą dėl 254,33 PLN (apie 61 EUR) sumos ir 2020 m. sausio 8 d. patikslintą sąskaitą faktūrą dėl 314,90 PLN (apie 75 EUR) sumos už 2018 m. sausio 1–10 d. tiektą energiją.
- 21 S. J. atsisakius sumokėti šias sumas, tiekėja kreipėsi į *Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie* (Varšuvos miesto apylinkės teismas, Lenkija), siekdama, kad tos sumos būtų priteistos iš S. J. Tas teismas ieškinį atmetė. Pirma, jis nusprendė, kad S. J. neturi vartotojo statuso, todėl negalėjo teisėtai atsisakyti pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties, remdamasis vartotojų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. Šiuo klausimu jis, be kita ko, pažymėjo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamoje sutartyje kaip vartojimo vieta nurodyta S. J. žemės ūkio valda, ir nors S. J. nurodė, jog įsigyta energija buvo skirta vartoti ir namų ūkyje, to nepakanka, kad ji būtų galima laikyti vartotoju, nes sutartyje nurodyta, kad ji skirta asmenims, neturintiems vartotojo statuso. Anot to teismo, vien tai, kad buvo pateiktas pasiūlymas, skirtas klientams, neturintiems vartotojo statuso, įrodo, kad S. J. sudarė pagrindinėje byloje nagrinėjamą sutartį kaip verslininkas ir kad ši sutartis buvo tiesiogiai susijusi su jo profesine veikla, t. y. žemės ūkio valda.
- 22 Antra, tas teismas taikė Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalį, tačiau laikėsi nuomonės, kad nereikia tenkinti reikalavimo sumokėti sutartyje numatytą baudą, nes pagal Civilinio kodekso 483 straipsnio 1 dalį tokia bauda gali būti numatyta tik nepiniginės prievolės nevykdymo arba netinkamo vykdymo atveju, o šioje byloje pirkėjo prievolės dalykas energijos pardavimo atveju yra piniginė prievolė, t. y. kainos sumokėjimas.
- 23 Be to, reikalavimai sumokėti už suvartotą energiją buvo atmesti kaip nepagrįsti, nes tiekėja nenurodė jokio energijos kiekio.

- 24 Tiekėja dėl šio sprendimo pateikė apeliacinį skundą *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas, Lenkija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Ji, be kita ko, teigė, kad buvo pažeista Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalis ir Civilinio kodekso 483 straipsnio 1 dalis.
- 25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, S. J. teigimu, elektros energijos įmonės atstovai 2017 m. kovo 18 d. atvyko į jo žemės ūkio valdą ir pasiūlė jam tiekti elektros energiją. Jų patartas, jis pasirašė pateiktas tuščias formas ir 2017 m. balandžio pabaigoje gavo pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties kopiją, kurioje, pirma, duomenys ir priedai skyrėsi nuo jam pateikto pasiūlymo duomenų ir priedų ir, antra, savavališkai buvo įrašyta informacija apie planuojamą energijos suvartojimą. Būtent todėl 2017 m. gegužės 5 d. laišku jis pareiškė norą atsisakyti šios sutarties.
- 26 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, pirma, kokią – verslininko ar vartotojo – statusą turi S. J., ir atitinkamai – ar jo atsisakymas galiojo. Šiuo klausimu jis, be kita ko, atkreipia dėmesį į tai, kad *Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie* (Varšuvos miesto apylinkės teismas) konstatavo, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamoje sutartyje kaip gavėjas buvo nurodyta S. J. „žemės ūkio valda“, ir kad būtent remdamasis tik šios sutarties 2 straipsnio 4 dalimi, kurioje nustatyta, kad ši sutartis skirta vartotojo statuso neturintiems asmenims, pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad S. J. tokio statuso neturi. Jis taip pat pažymi, kad pagal Lenkijos teisę ūkininkas turi būti laikomas verslininku, išskyrus atvejus, kai savo žemės ūkio valdą valdo savo reikmėms.
- 27 Nors pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją vartotojo ar verslininko statusas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13, turi būti nustatomas atsižvelgiant į funkcinį kriterijų, pagal kurį vertinama, ar nagrinėjami sutartiniai santykiai priskirtini prie veiklos, nesusijusios su profesine veikla, vis dėlto toks funkcinis atskyrimas šiuo atveju neįmanomas, nes neginčijama, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties dalyką sudarė energijos pirkimas tiek atitinkamos žemės ūkio valdos, tiek S. J. namų ūkio vartojimui. Be to, nacionalinis teismas nurodo, kad dvejopos paskirties sutartys Direktyvoje 93/13 nepaminėtos, ir, nors Direktyvos 2011/83 17 konstatuojamojoje dalyje kalbama apie tokios rūšies sutartis, siekdamas nustatyti, ar tokią sutartį pasirašęs asmuo gali būti laikomas vartotoju, Teisingumo Teismas, be kita ko, 2005 m. sausio 20 d. Sprendime *Gruber* (C-464/01, EU:C:2005:32), taikė kitokius kriterijus, nei nurodytieji minėtoje 17 konstatuojamojoje dalyje.
- 28 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, kaip pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą turi būti aiškinama sąvoka „vartotojas“, kai nagrinėjama sutartimi siekiama iš dalies asmeninių ir iš dalies profesinių tikslų.
- 29 Antra, konstatavęs, kad, atsižvelgiant į pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sudarymo datą, jo nagrinėjamam ginčui išspręsti reikšminga būtent Direktyva 2009/72, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad galimybė laisvai keisti energijos tiekėją ir speciali vartotojų apsauga yra vieni iš šioje direktyvoje suformuluotų principų, o galimybė atsisakyti sutarties yra glaudžiai susijusi su tiekėjo keitimu. Anot jo, galimybė nustatyti mokesčius klientui, šiam nutraukus terminuotą energijos tiekimo sutartį, kelia problemų, kiek tai susiję su galimybės laisvai keisti energijos tiekėją garantija.

- 30 Iš Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalies ir I priedo matyti, kad vartotojo statusą turintis klientas tiekėjo pakeitimo ar sutarties atsisakymo atveju neturi nieko mokėti. Be to, šio 3 straipsnio 7 dalis suponuoja, kad vartotojui turi būti užtikrinta galimybė lengvai pakeisti tiekėją nediskriminuojant dėl išlaidų ir nenustatant finansiškai nenaudingų kliūčių, kurios būtų savavališkos kitų paslaugų teikėjų diskriminacijos priemonė, kad klientas faktiškai negalėtų pakeisti tiekėjo.
- 31 Vis dėlto Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalyje, kurioje numatyta galimybė taikyti mokesčius klientui, kai terminuota sutartis nutraukiama prieš terminą, nėra įtvirtintos išimties vartotojams. Taigi kyla klausimas, ar šis įstatymas prieštarauja Direktyvai 2009/72, konkrečiai – jos I priedo 1 punkto a ir e papunkčiuose numatytam aukštam vartotojų apsaugos lygiui, nurodytam šios direktyvos 51 konstatuojamojoje dalyje. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad pagal Lenkijos teisę leidžiama taikyti sutartyje numatytas baudas, tačiau nenumatytas jų apskaičiavimo kriterijus, be kita ko, kiek tai susiję su sąnaudų proporcingumu, patiriama rizika arba patirta žala, o tai prieštarautų ir minėtos direktyvos 3 straipsnio 7 dalyje nustatytiems reikalavimams. Praktiškai tokios baudos gali būti lygios sąnaudoms, kurias galima priskaičiuoti už sutartą energijos tiekimą, o tai faktiškai užkerta kelią galimybei nutraukti tokias sutartis.
- 32 Šiomis aplinkybėmis *Sąd Okręgowy w Warszawie* (Varšuvos apygardos teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Direktyvos 93/13] 2 straipsnio b ir c punktai ir šiame straipsnyje pateikta sąvoka „vartotojas“ apibrėžtis, taip pat [Direktyvos 2011/83] 17 konstatuojamoji dalis taikomi ir ūkininkui, kuris sudaro elektros energijos pirkimo sutartį tiek žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio vartojimo tikslams?
2. Ar [Direktyvos 2009/72] 3 straipsnio 5 ir 7 dalys, 51 konstatuojamoji dalis ir I priedo 1 punkto a ir e papunkčiai, kuriuose numatyta, kad atsisakius elektros energijos tiekimo paslaugų sutarties vartotojui negali būti taikoma jokie mokesčio, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos elektros energijos gavėjui – vartotojui – draudžiama skirti sutartinę baudą už terminuotos elektros energijos tiekimo sutarties nutraukimą [(Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalis)]?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 33 Pirmiausia pažymėtina, kad nors pirmojo klausimo formuluotėje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo ne tik Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą, kuriame apibrėžta toje direktyvoje vartojama „vartotojo“ sąvoka, bet ir šio straipsnio c punktą, kuriame apibrėžta joje vartojama „pardavėjo ar tiekėjo“ sąvoka, iš šios formuluotės ir prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų taip pat matyti, kad šis teismas siekia, kad būtų išaiškinta vien „vartotojo“ sąvoka.
- 34 Šiomis aplinkybėmis laikytina, kad pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktas, siejamas su Direktyvos 2011/83 17 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad toje nuostatoje vartojama „vartotojo“ sąvoka apima žemės ūkio valdos savininką, sudariusį elektros energijos, skirtos tiek jo žemės ūkio valdai, tiek namų ūkio vartojimui, pirkimo sutartį.

- 35 Pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą „vartotojas“ yra bet kuris fizinis asmuo, kuris sutartyse, kurioms taikoma ši direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija.
- 36 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas ne kartą yra nusprendęs, kad „vartotojo“ sąvoka pagal šio 2 straipsnio b punktą yra objektyvi ir nepriklauso nuo konkrečių žinių, kurių gali turėti atitinkamas asmuo, arba informacijos, kurią jis faktiškai turi. Taigi to asmens, kaip „vartotojo“, statusas turi būti nustatomas atsižvelgiant į funkcinį kriterijų, pagal kurį reikia įvertinti, ar atitinkami sutartiniai santykiai priskirtini prie veiklos, kuri nesusijusi su verslu, prekyba arba profesija (šiuo klausimu žr. 2015 m. lapkričio 19 d. Nutarties *Tarcău*, C-74/15, EU:C:2015:772, 27 punktą ir 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (*Sąvoka „vartotojas“*), C-570/21, EU:C:2023:456, 30 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 37 Dėl klausimo, ar asmenį, sudariusį dvejopos paskirties sutartį, t. y. sutartį dėl prekės ar paslaugos, skirtos naudoti iš dalies su jo verslu, prekyba ar profesija susijusiais tikslais, taigi tik iš dalies su šia veikla nesusijusiais tikslais, vis dėlto gali apimti minėto 2 straipsnio b punkte vartojama „vartotojo“ sąvoka, ir, jeigu apima, tuomet – kokiais atvejais, Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, kad nors vien šios nuostatos formuluotė neleidžia to nustatyti, atsižvelgiant į šios nuostatos kontekstą neatmetama galimybė, kad fizinis asmuo, kuris sudaro tokią sutartį, tam tikrais atvejais galėtų būti laikomas „vartotoju“ pagal tą nuostatą (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (*Sąvoka „vartotojas“*), C-570/21, EU:C:2023:456, 31–39 punktus).
- 38 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad, siekiant užtikrinti tikslų, kurių Sąjungos teisės aktų leidėjas siekia vartojimo sutarčių srityje, laikymąsi ir Sąjungos teisės darną, visų pirma reikia atsižvelgti į sąvoką „vartotojas“, vartojamą Direktyvos 2011/83 17 konstatuojamojoje dalyje, kurioje paaiškinta Sąjungos teisės aktų leidėjo valia dėl sąvokos „vartotojas“ apibrėžties dvejopos paskirties sutarčių atveju ir iš kurios matyti, kad, kai sutartis sudaroma tik iš dalies su intereso turėtojo asmens verslu, prekyba ar profesija susijusiais tikslais, o su verslu, prekyba ar profesija susijęs tikslas yra toks ribotas, kad nevyrauja atsižvelgiant į bendrą sutarties kontekstą, toks asmuo turėtų būti laikomas vartotoju (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (*Sąvoka „vartotojas“*), C-570/21, EU:C:2023:456, 40–45 punktus).
- 39 Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad dėl Direktyvoje 93/13 įtvirtintų nuostatų privalomojo pobūdžio ir konkrečių vartotojų apsaugos reikalavimų reikia teikti pirmenybę plačiam šios direktyvos 2 straipsnio b punkto sąvokos „vartotojas“ aiškinimui, kad būtų užtikrintas tos direktyvos veiksmingumas (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (*Sąvoka „vartotojas“*), C-570/21, EU:C:2023:456, 46 punktą).
- 40 Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė: kadangi Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktu siekiama apsaugoti vartotojus nesąžiningų sutarties sąlygų atveju, 2005 m. sausio 20 d. Sprendime *Gruber* (C-464/01, EU:C:2005:32) pateiktas siauras sąvokos „vartotojas“ aiškinimas, siekiant nustatyti 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL L 299, 1972, p. 32; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42), iš dalies pakeistos vėlesnėmis konvencijomis dėl naujų valstybių narių prisijungimo prie šios konvencijos, 13–15 straipsniuose numatytų jurisdikcijos taisyklių išimčių taikymo sritį, dvejopos paskirties sutarties atveju negali būti pagal analogiją taikomas Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punkte vartojamai „vartotojo“ sąvokai (2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (*Sąvoka „vartotojas“*), C-570/21, EU:C:2023:456, 51 punktas).

- 41 Atsižvelgdamas į tai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktas turi būti aiškinamas taip: sąvoka „vartotojas“ pagal šią nuostatą apima asmenį, sudariusį paskolos sutartį iš dalies su jo verslu, prekyba ar profesija susijusiam tikslui ir iš dalies su šia veikla nesusijusiam tikslui kartu su kitu paskolos gavėju, nevykdžiusiu verslo, prekybos ar profesinės veiklos, kai su verslu, prekyba ar profesija susijęs tikslas yra toks ribotas, kad nevyrauja atsižvelgiant į bendrą šios sutarties kontekstą (šiuo klausimu žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (Sąvoka „vartotojas“), C-570/21, EU:C:2023:456, 53 punktą).
- 42 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad siekiant nustatyti, ar fizinis asmuo, sudaręs dvejopos paskirties sutartį, kuriai taikoma Direktyva 93/13, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija, todėl patenka į „vartotojo“ sąvoką pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą, reikia išnagrinėti, ar su verslu, prekyba ar profesija susijęs šios sutarties tikslas yra toks ribotas, kad nevyrauja atsižvelgiant į bendrą šios sutarties kontekstą.
- 43 Remiantis suformuota jurisprudencija, ginčą dėl sutarties, kuri gali patekti į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į įrodymų visetą ir ypač į šios sutarties sąlygas, turi patikrinti, ar atitinkamas asmuo gali būti laikomas „vartotoju“ pagal šią direktyvą. Tai darydamas nacionalinis teismas turi atsižvelgti į visas konkrečias atvejo aplinkybes (be kita ko, į prekės ar paslaugos, dėl kurios sudaryta atitinkama sutartis, pobūdį), galinčias atskleisti, kokių tikslų ši prekė ar paslauga įgyta (2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (Sąvoka „vartotojas“), C-570/21, EU:C:2023:456, 55 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 44 Tas pats galioja ir dvejopos paskirties sutarties atveju siekiant įvertinti, pirma, kiekvienos iš dviejų tokios sutarties dalių apimtį, atsižvelgiant į bendrą jos kontekstą, ir, antra, vyraujančią šios sutarties tikslą. Taigi, dvejopos paskirties sutarties atveju nacionalinis teismas turi išnagrinėti visas su nagrinėjama sutartimi susijusias aplinkybes ir, remdamasis turimais objektyviais įrodymais, įvertinti, kiek su verslu, prekyba ar profesija susijęs ar nesusijęs šios sutarties tikslas vyrauja atsižvelgiant į bendrą jos kontekstą (pagal analogiją žr. 2023 m. birželio 8 d. Sprendimo *YYY*. (Sąvoka „vartotojas“), C-570/21, EU:C:2023:456, 56 ir 58 punktus).
- 45 Taigi, nors reikia atsižvelgti į atitinkamos sutarties nuostatas, vien jų negali pakakti siekiant nustatyti, ar sudarydamas tokią dvejopos paskirties sutartį atitinkamas fizinis asmuo veikė siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba ar profesija. Vis dėlto atsižvelgiant į pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties dalyką, t. y. elektros energijos pirkimą, atkreiptinas dėmesys į tai, kad šalių numanomas didelis metinis suvartojamos elektros energijos kiekis gali reikšti, kad vyrauja su verslu, prekyba ar profesija susijęs tikslas, o žemesnė suvartojimo prognozė gali rodyti, kad vyraujantis tikslas yra vartojimas namų ūkio reikmėms.
- 46 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą atsakytina: Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktas, siejamas su Direktyvos 2011/83 17 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad sąvoka „vartotojas“ pagal šią nuostatą apima žemės ūkio valdos savininką, sudariusį elektros energijos, skirtos vartoti tiek jo žemės ūkio valdoje, tiek namų ūkyje, pirkimo sutartį, jeigu su verslu, prekyba ar profesija susijęs šios sutarties tikslas yra toks ribotas, kad nevyrauja atsižvelgiant į bendrą sutarties kontekstą.

Dėl antrojo klausimo

- 47 Pirmiausia pažymėtina, kad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kodėl antrojo klausimo formuluotėje nurodytas Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 5 dalies išaiškinimas yra reikšmingas siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje. Remiantis šios 5 dalies a ir b punktais,

valstybės narės užtikrina, pirma, kad, vartotojui pageidaujant pakeisti tiekėją laikantis sutartyje numatytų sąlygų, pakeitimą per tris savaites atliktų atitinkamas (-i) operatorius (-iai), ir, antra, kad vartotojai turėtų teisę gauti visus atitinkamus suvartojimo duomenis, turint omenyje tai, kad šios teisės vartotojams turi būti suteikiamos nediskriminuojant sąnaudų, pastangų arba laiko požiūriu.

- 48 Sprendžiant iš šio prašymo, pagrindinėje byloje nagrinėjama sutartis buvo nutraukta prieš jai įsigaliojant ir pagal ją dar apskritai nepradėjus tiekti elektros energijos. Šiomis aplinkybėmis ir šiuo klausimu neturint prašymą priimti prejudicinį pateikusio teismo paaiškinimų, nėra jokių požymių, rodančių, kad pagrindinė byla būtų susijusi su tiekėjo keitimu. Niekas nerodo ir to, kad šis ginčas susijęs su tiekėjo atliekamu vartojimo duomenų pateikimu. Beje, teisė lengvai pakeisti tiekėją, kuri pagal Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 12 punktą, siejamą su jos 33 straipsniu, nuo 2007 m. liepos 1 d. suteikiama visiems vartotojams, kaip jie suprantami pagal šios direktyvos 2 straipsnio 7 punktą, ir dėl kurios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išreiškia savo antrąjį klausimą pateisinančias abejones, konkrečiai numatyta minėtos direktyvos 3 straipsnio 7 dalyje, dėl kurios taip pat pateiktas šis klausimas.
- 49 Prašomas Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto e papunkčio, kuris taip pat nurodytas antrojo klausimo formuluotėje, išaiškinimas irgi neatrodo būtinas siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje. Šioje nuostatoje kalbama apie elektros energijos tiekėjo pakeitimą, o kaip konstatuota pirmesniame šio sprendimo punkte, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą nematyti, kaip šis ginčas gali būti susijęs su tokiu atveju.
- 50 Toliau primintina, kad „vartotojo“ sąvoka, kurią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vartoja antrojo klausimo formuluotėje, nėra apibrėžta Direktyvoje 2009/72, tačiau Teisingumo Teismas jau yra konstatavęs, kad, jeigu konkrečioje šios direktyvos nuostatoje nenurodyta kitaip, ši sąvoka toje direktyvoje suprantama plačiai, todėl iš esmės apima visus „galutinius vartotojus“, kaip jie suprantami pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 9 punktą, t. y. tiek „namų ūkio vartotojus“, kaip jie suprantami pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 10 punktą, tiek „ne namų ūkio vartotojus“, kaip jie suprantami pagal 2 straipsnio 11 punktą (šiuo klausimu žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 35 punktą).
- 51 Vis dėlto iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad teismo klausimų esmę sudaro Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto a papunkčio penktoje įtraukoje nurodytos priemonės taikymo sritis. Kaip išplaukia iš šios direktyvos 3 straipsnio 7 dalies paskutinio sakinio, I priedas konkrečiai skirtas „namų ūkio vartotojams“, kaip jie suprantami pagal minėtos direktyvos 2 straipsnio 10 punktą.
- 52 Galiausiai iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sutartis buvo sudaryta ne tik terminuotam laikotarpiui, bet ir nustatant fiksuotą kainą visam jos galiojimo laikotarpiui.
- 53 Atsižvelgiant į šias aplinkybes konstatuotina, kad antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalis ir I priedo 1 punkto a papunktis, siejami su jos 51 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinami kaip draudžiantys nacionalinį teisinį reguliavimą, pagal kurį leidžiama taikyti sutartyje numatytas baudas namų ūkio vartotojui tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.

- 54 Aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą ir teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (2005 m. birželio 7 d. Sprendimo *VEMW ir kt.*, C-17/03, EU:C:2005:362, 41 punktas ir 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 32 punktas).
- 55 Pirma, kalbant apie prašomų išaiškinti nuostatų formuluotę, primintina, kad pagal Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalį reikalaujama, kad valstybės narės imtųsi tinkamų priemonių galutiniams vartotojams apsaugoti, garantuotų aukštą vartotojų apsaugos lygį, ypač kiek tai susiję su sutarties sąlygų skaidrumu, bendra informacija ir ginčų sprendimo mechanizmais, ir užtikrintų, kad reikalavimus atitinkantys vartotojai faktiškai galėtų lengvai pakeisti tiekėją. Šioje nuostatoje papildomai nurodyta, kad bent namų ūkio vartotojų atžvilgiu šios priemonės apima minėtos direktyvos I priede nustatytas priemonės.
- 56 Kaip matyti iš I priedo 1 punkto a papunkčio penktos įtraukos, tarp šių priemonių paminėtos tokios, kuriomis siekiama užtikrinti, kad vartotojai turėtų teisę su elektros energijos tiekėju sudaryti sutartį, kurioje visų pirma būtų „numatyta teisė be mokesčio nutraukti sutartį“.
- 57 Vis dėlto palyginus įvairias Direktyvos 2009/72 kalbines versijas matyti, kad šioje nuostatoje, regis, tik versijoje prancūzų kalba, nurodyta, jog bent namų ūkio vartotojų atžvilgiu valstybės narės turi imtis priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad sutartyje, kurią vartotojai sudaro su elektros energijos tiekėju, būtų numatyta jų teisė be mokesčio nutraukti sutartį. Visose kitose minėtos nuostatos kalbinėse versijose iš esmės tik nurodyta, kad bent namų ūkio vartotojų atžvilgiu valstybės narės turi imtis priemonių užtikrinti, kad vartotojai turėtų teisę sudaryti sutartį su elektros energijos tiekėju, kurioje būtų nurodyta, ar galima šią sutartį nutraukti be mokesčio.
- 58 Pagal suformuotą jurisprudenciją vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų pavartota formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ar įgyti prioritetą prieš kitas kalbines versijas. Dėl būtinumo vienodai taikyti (taigi, ir aiškinti) Europos Sąjungos teisės aktą negalima remtis tik viena jo versijų ir reikalaujama, kad jis būtų aiškinamas atsižvelgiant į bendrą teisinio reglamentavimo, kurio dalis jis yra, sistemą ir tikslą (2022 m. birželio 30 d. Sprendimo *Allianz Elementar Versicherung*, C-652/20, EU:C:2022:514, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 59 Be to, primintina, kad Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto a papunkčio paskutinėje pastraipoje nurodyta, jog sutarčių sąlygos turi būti sąžiningos ir iš anksto gerai žinomos, o šioje nuostatoje išvardyta informacija bet kuriuo atveju turėtų būti pateikta prieš sudarant ar patvirtinant sutartį.
- 60 Iš to, kas išdėstyta, išplaukia, kad iš Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalies ir I priedo 1 punkto a papunkčio formuluotės matyti, jog bent jau namų ūkio vartotojų atžvilgiu valstybės narės turi imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad jie faktiškai galėtų, jei pageidauja, lengvai pakeisti tiekėją. Be to, jos turi imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad sutarties sąlygos būtų sąžiningos, suformuluotos aiškia kalba ir žinomos iš anksto, kad prieš pasirašydamas sutartį vartotojas galėtų suprasti jų reikšmę ir laisva valia bei aiškiai su jomis sutikti, taip tenkinant šioje formuluotėje nustatytą skaidrumo sąlygą, ir kad egzistuotų ginčų, kurių gali kilti tarp šių vartotojų ir jų elektros energijos tiekėjo, sprendimo mechanizmai.
- 61 Vis dėlto iš šių nuostatų formuluotės negalima nustatyti, ar pagal jas valstybėms narėms draudžiama nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad namų ūkio vartotojui gali būti taikomos sutartyje numatytos baudos tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.

- 62 Šiuo klausimu visų pirma pažymėtina: tai, kad pagal nacionalinį teisinį reguliavimą leidžiama tokioje sutartyje numatyti pareigą mokėti baudą, kai vartotojas prieš terminą nutraukia sutartį, nebūtinai užkerta kelią tam, kad vartotojas faktiškai galėtų lengvai pakeisti tiekėją, kaip numatyta Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalies formuluotėje, jeigu tame teisiniame reguliavime numatytos priemonės, leidžiančios užtikrinti, kad bus laikomasi šio sprendimo 60 punkte nurodytų sąlygų, ir, be kita ko, patikrinti tokios baudos dydį (pagal analogiją žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 37 punktą). Iš tiesų būtent baudos dydis, o ne pats jos egzistavimas, iš principo gali užkirsti kelią tiekėjo pakeitimui.
- 63 Antra, kalbant apie Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalies ir I priedo 1 punkto a papunkčio kontekstą, pirmiausia pažymėtina, kad šios direktyvos 3 straipsnio 5 dalyje nurodyta, jog tiekėjas keičiamas laikantis sutartyje numatytų sąlygų. Minėtos direktyvos 37 straipsnio 1 dalies l punkte reguliavimo institucijoms tuo pačiu tikslu pavedama užduotis paisyti laisvės sudaryti nutraukiamas tiekimo sutartis ir ilgalaikio tiekimo sutartis, jeigu jos atitinka Sąjungos teisę ir yra suderinamos su Sąjungos politika.
- 64 Tiesa ir tai, kad pagal Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto e papunktį, siejamą su jos 3 straipsnio 7 dalimi, valstybės narės bent jau namų ūkio vartotojų atžvilgiu turi imtis priemonių užtikrinti, kad jie „nebūtų apmokestinami už tiekėjo pakeitimą“. Vis dėlto tuo remiantis negalima daryti išvados, kad pagal Direktyvą 2009/72 iš principo draudžiama taikyti sutartyje numatytas baudas tuo atveju, kai namų ūkio vartotojas prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.
- 65 Pozicija, kad Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto e papunktis reiškia, kad namų ūkio vartotojui niekada negali būti taikoma sutartyje numatyta bauda, net jeigu jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, prieštarautų daugumai I priedo 1 punkto a papunkčio penktos įtraukos formuluotės kalbinių versijų ir, priklausomai nuo pasirinktos kalbinės versijos, ši nuostata taptų neveiksminga arba Direktyvoje 2009/72 atsirastų prieštaravimų.
- 66 Kai Sąjungos teisės nuostatą galima aiškinti įvairiai, pirmenybę reikia teikti tokiam aiškinimui, kuris užtikrintų jos veiksmingumą (2000 m. vasario 24 d. Sprendimo *Komisija / Prancūzija*, C-434/97, EU:C:2000:98, 21 punktas ir 2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *EVN Business Service ir kt.*, C-480/22, EU:C:2023:918, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Be to, pagal bendrąjį aiškinimo principą nuostata turi būti kiek įmanoma aiškinama taip, kad nebūtų paneigtas jos galiojimas (2001 m. spalio 4 d. Sprendimo *Italija / Komisija*, C-403/99, EU:C:2001:507, 37 punktas ir 2023 m. rugsėjo 21 d. Sprendimo *Stappert Deutschland*, C-210/22, EU:C:2023:693, 47 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 67 Taigi konstatuotina, kad galimi tiekėjo keitimo mokesčiai, apie kuriuos kalbama Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punkto e papunktyje, skiriasi nuo tos nuostatos a papunktyje minimų mokesčių, susijusių su sutarties nutraukimu, ir kad pagal šio I priedo 1 punkto e papunktį iš esmės neatmetama valstybių narių galimybė nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad namų ūkio vartotojui gali būti taikoma sutartyje numatyta bauda tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.

- 68 Be to, būtent tokią poziciją Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai išreiškė priimdamas Direktyvą 2019/944 (tai vienareikšmiškai matyti iš jos 12 straipsnio 2 ir 3 dalių), kuri, remiantis jos 1 konstatuojamąja dalimi, nauja redakcija išdėstė Direktyvą 2009/72 ir nuo 2021 m. sausio 1 d. ją pakeitė.
- 69 Galiausiai Direktyvos 2009/72 51 konstatuojamojoje dalyje tik nurodyta, pirma, kad vartotojų interesai turėtų būti svarbiausias šios direktyvos objektas, o paslaugų kokybės užtikrinimas – viena iš pagrindinių elektros energijos įmonių pareigų; antra, kad turi būti stiprinamos ir užtikrinamos esamos vartotojų teisės ir jos turėtų būti skaidresnės; trečia, kad vartotojų apsauga turėtų užtikrinti, kad visi vartotojai gautų naudos iš konkurencingos rinkos; ir, ketvirta, kad vartotojų teisių laikymąsi turėtų užtikrinti valstybės narės arba, valstybei narei nusprendus, reguliavimo institucijos. Taigi šioje konstatuojamojoje dalyje nėra jokios nuorodos, kuri iš principo atimtų iš valstybių narių galimybę nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad namų ūkio vartotojui gali būti taikoma sutartyje numatyta bauda tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį.
- 70 Šios direktyvos 52 konstatuojamojoje dalyje savo ruožtu nurodyta, kad vartotojus reikėtų aprūpinti aiškia ir suprantama informacija apie jų teises, susijusias su energetikos sektoriumi, o jos 54 konstatuojamojoje dalyje pažymėta, kad ginčų sprendimo priemonės, numatytos šios direktyvos 3 straipsnio 7 dalyje, turi būti užtikrinamos visiems vartotojams.
- 71 Taigi konstatuotina, kad iš Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalies ir I priedo 1 punkto a papunkčio konteksto nematyti, kad šios nuostatos iš principo draustų nacionalinį teisinį reguliavimą, pagal kurį leidžiama namų ūkio vartotojui taikyti sutartyje numatytą baudą tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį. Vis dėlto iš šio konteksto iš esmės išplaukia, kad toks nacionalinis teisinis reguliavimas, kaip jau matyti iš prašomų išaiškinti nuostatų formuluotės, turi užtikrinti, kad vartotojai, ypač namų ūkio vartotojai, turėtų teisę pasirinkti tiekėją, būtų aiškiai ir suprantamai informuoti apie savo teises, taip pat turėtų galimybę, naudodamiesi ginčų sprendimo mechanizmais, reikalauti, kad jų būtų paisoma (pagal analogiją žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 44 punktą).
- 72 Trečia, dėl Direktyva 2009/72 siekiamų tikslų Teisingumo Teismas jau yra pažymėjęs, kad, kaip matyti iš jos 1 straipsnio, jos tikslas – nustatyti elektros energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo bendrąsias taisykles ir vartotojų apsaugos nuostatas siekiant patobulinti ir integruoti konkurencingas Sąjungos elektros energijos rinkas. Šiomis aplinkybėmis, kaip matyti iš minėtos direktyvos 3, 7 ir 8 konstatuojamųjų dalių, ja, be kita ko, siekiama sukurti visiškai atvirą ir konkurencingą elektros energijos vidaus rinką, kuri leistų visiems vartotojams laisvai rinktis savo tiekėjus, o tiekėjams – laisvai tiekti savo vartotojams prekes, skatinti konkurenciją vidaus rinkoje siekiant užtikrinti elektros tiekimą kuo mažiausia kaina ir sukurti vienodas konkurencijos sąlygas šioje rinkoje, kad būtų užbaigtas elektros energijos vidaus rinkos kūrimas (2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 73 Šiuo aspektu pažymėtina, kad Teisingumo Teismas taip pat jau yra konstatavęs, jog terminuotos elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartys gali apsaugoti vartotojus, užtikrindamos jiems mažą ir stabilią elektros energijos kainą ir suteikdamos tikrumą, kad išlaidos, kurių jie patirs, nekis visą sutarties galiojimo laikotarpį. Tačiau siekdamas įvykdyti iš tokių sutarčių kylančius įsipareigojimus atitinkamas elektros energijos tiekėjas gali būti patyręs konkrečių išlaidų, galėjusių lemti papildomas jo sąnaudas, palyginti su neterminuota sutartimi be fiksuotos kainos

garantijos, pavyzdžiui, norėdamas apsisaugoti nuo sąnaudų nepastovumo didmeninėje rinkoje. Taigi galimybė taikyti sutartyje numatytą baudą vartotojui tokiu atveju, kai jis prieš terminą nutraukia tokios rūšies terminuotą tiekimo fiksuota kaina sutartį, gali leisti tiekėjui kompensuoti konkrečias sąnaudas, kurių jis patiria dėl šios rūšies sutarčių, kartu išvengiant pareigos perkelti visiems vartotojams su tokios rūšies sutartimis susijusią finansinę riziką, dėl kurios jiems galėtų padidėti elektros energijos kainos, o tai galiausiai prieštarautų tikslui užtikrinti vartotojams kuo mažesnes kainas (2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 47 punktą).

- 74 Vis dėlto Teisingumo Teismas pridūrė, kad reikia atsižvelgti ir į Direktyva 2009/72 siekiamą bendrojo intereso tikslą užbaigti elektros energijos vidaus rinkos kūrimą, ir į konkretesnius šios direktyvos 51 ir 57 konstatuojamosiose dalyse nurodytus tikslus suteikti vartotojams galimybę naudotis konkurencingos ir liberalizuotos rinkos privalumais. Taigi jis konstatavo, kad šių tikslų įgyvendinimui būtų pakenkta, jeigu pagal nacionalinį teisinį reguliavimą būtų leidžiama taikyti sutartyje numatytą baudą, neproporcingą sąnaudoms, kylančioms dėl sutarties, bet ne visiškai amortizuotoms dėl jos nutraukimo prieš terminą. Tokia bauda faktiškai gali dirbtinai atgrasyti atitinkamus vartotojus nuo terminuotos elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutarties nutraukimo, be kita ko, siekiant pakeisti tiekėją, taigi ir sudaryti jiems kliūtis visapusiškai pasinaudoti konkurencingos ir liberalizuotos elektros energijos vidaus rinkos privalumais (šiuo klausimu žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 48 punktą).
- 75 Šie argumentai, Teisingumo Teismo išdėstyti byloje, kurioje ne namų ūkio vartotojas prieš terminą nutraukė terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, gali būti taikomi tokio paties pobūdžio sutarčiai, sudarytai su namų ūkio vartotoju, nes Direktyvoje 2009/72, kiek tai susiję su šio sprendimo 72–74 punktuose primintais tikslais, nėra diferenciacijos pagal atitinkamo vartotojo statusą.
- 76 Taigi iš Direktyvos 2009/72 tikslų matyti, kad valstybės narės iš esmės turi turėti galimybę nacionaliniame teisiniame reguliavime numatyti, kad namų ūkio vartotojui gali būti taikoma sutartyje numatyta bauda tuo atveju, kai jis prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, jeigu tenkinamos iš šios direktyvos kylančios bendrosios sąlygos, visų pirma susijusios su būtinu vartotojo informavimu ir ginčų sprendimo mechanizmo egzistavimu.
- 77 Kadangi, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, antrasis klausimas susijęs su nacionaliniu teisiniu reguliavimu, pagal kurį leidžiama taikyti sutartyje numatytas baudas, tačiau nenumatyta jų apskaičiavimo kriterijų, be kita ko, kiek tai susiję su sąnaudų proporcingumu, patiriama rizika arba patirta žala, dar reikia pažymėti, kad, nors Direktyvoje 2009/72 nėra jokios nuorodos šiuo klausimu, pagal suformuotą jurisprudenciją valstybės narės savo kompetenciją turi įgyvendinti laikydamosi Sąjungos teisės, todėl negali pakenkti Direktyvos 2009/72 veiksmingumui (2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 50 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija.)
- 78 Direktyvos 2009/72 veiksmingumui būtų pakenkta, jeigu taikydama ginčų sprendimo mechanizmą, kurį valstybės narės pagal šią direktyvą turi numatyti elektros energijos vartotojams, administracinė ar teisminė institucija, į kurią kreiptasi, negalėtų įvertinti sutartyje numatytos baudos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, dydžio ir prireikus įpareigoti ją sumažinti ar netgi panaikinti, paaiškęjus, kad, atsižvelgiant į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes,

ši suma yra neproporcinga, palyginti su dėl tokios sutarties, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, patirtomis išlaidomis, ne visiškai amortizuotomis dėl sutarties nutraukimo prieš terminą, todėl galutinio vartotojo teisė laisvai pasirinkti tiekėją praktiškai netektų prasmės ir būtų pakenkta šio sprendimo 72 ir 74 punktuose primintiems minėtos direktyvos tikslams (pagal analogiją žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 51 punktą).

- 79 Nors tokį sutartyje numatytos baudos dydžio proporcingumo vertinimą turi atlikti tik potencialų ginčą nagrinėjanti nacionalinė institucija, siekiant pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, vis dėlto reikia pažymėti, kad atliekant šį vertinimą galima atsižvelgti, be kita ko, į pradinę nagrinėjamos sutarties trukmę, į tai, kiek laiko yra likę iki sutarties pabaigos jos nutraukimo momentu, į elektros energijos kiekį, kuris buvo nupirktas vykdant šią sutartį, tačiau kurio klientas galiausiai nesuvaldo, ir į priemones, kuriomis disponuoja deramai rūpestingas tiekėjas, kad sumažintų galimus ekonominius nuostolius, kurių būtų patyręs dėl sutarties nutraukimo prieš terminą (pagal analogiją žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 52 punktą).
- 80 Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad pagal Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalį ir I priedo 1 punkto a papunktį, siejamus su jos 51 konstatuojamąja dalimi, nedraudžiamas toks nacionalinis teisinis reguliavimas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, jeigu juo užtikrinama, kad sutartyje numatyta bauda, kuri gali būti nustatoma jo pagrindu, bus teisinga, aiški, žinoma iš anksto ir jai bus pritarta laisva valia, ir kad yra galimybė imtis administracinių arba teisminių teisių gynimo priemonių, o institucija, į kurią dėl jų kreiptasi, galės įvertinti baudos proporcingumą, atsižvelgdama į visas konkrečius atvejo aplinkybes, ir prireikus ją sumažinti arba panaikinti (pagal analogiją žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 55 punktą).
- 81 Siekiant naudingai atsakyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, dar reikia pažymėti, kad, pirma, atsižvelgiant į šį aiškinimą, nesvarbu, ar pagrindinėje byloje S. J. laikomas „namų ūkio vartotoju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 10 punktą, ar „ne namų ūkio vartotoju“, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 2 straipsnio 11 punktą, nes tuo atveju, kai ne namų ūkio vartotojas prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, taikomas analogiškas aiškinimas (šiuo klausimu žr. 2024 m. sausio 11 d. Sprendimo *G (Mokestis už sutarties nutraukimą prieš terminą)*, C-371/22, EU:C:2024:21, 55 punktą).
- 82 Antra, remiantis Direktyvos 2009/72 I priedo 1 punktu, taip aiškinant nepažeidžiamos teisės, kurias klientas, kaip antai S. J., prireikus galėtų kildinti iš Sąjungos vartotojų apsaugos teisės aktų, ypač iš Direktyvos 93/13, jeigu tokį klientą, be kita ko, apima „vartotojo“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą.
- 83 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą atsakytina: Direktyvos 2009/72 3 straipsnio 7 dalis ir I priedo 1 punkto a papunktis, siejami su jos 51 konstatuojamąja dalimi, turi būti aiškinami kaip nedraudžiantys nacionalinio teisinio reguliavimo, pagal kurį namų ūkio vartotojas, prieš terminą nutraukęs terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, privalo sumokėti sutartyje numatytą baudą, jeigu šiuo teisiniu reguliavimu, pirma, užtikrinama, kad tokia sutartyje numatyta bauda bus teisinga, aiški, žinoma iš anksto ir jai bus pritarta laisva valia, ir, antra, numatoma galimybė imtis administracinių arba teisminių teisių gynimo priemonių, o institucija, į kurią dėl jų kreiptasi,

galės įvertinti baudos proporcingumą, atsižvelgdama į visas konkrečias aplinkybes, ir prireikus ją sumažinti arba panaikinti. Tokiu aiškinimu nepažeidžiamos teisės, kurias klientas prireikus galėtų kildinti iš Sąjungos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos, ypač iš Direktyvos 93/13, jeigu tokį klientą, be kita ko, apima „vartotojo“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 84 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 2 straipsnio b punktas, siejamas su 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, 17 konstatuojamąja dalimi,

turi būti aiškinamas taip:

sąvoka „vartotojas“ pagal šią nuostatą apima žemės ūkio valdos savininką, sudariusį elektros energijos, skirtos vartoti tiek jo žemės ūkio valdoje, tiek namų ūkyje, pirkimo sutartį, jeigu su verslu, prekyba ar profesija susijęs šios sutarties tikslas yra toks ribotas, kad nevyrauja atsižvelgiant į bendrą sutarties kontekstą.

2. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB, 3 straipsnio 7 dalis ir I priedo 1 punkto a papunktis, siejami su Direktyvos 2009/72 51 konstatuojamąja dalimi,

turi būti aiškinami taip:

pagal juos nedraudžiamas nacionalinis teisinis reguliavimas, pagal kurį namų ūkio vartotojas, prieš terminą nutraukęs terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį, privalo sumokėti sutartyje numatytą baudą, jeigu šiuo teisiniu reguliavimu, pirma, užtikrinama, kad tokia sutartyje numatyta bauda bus teisinga, aiški, žinoma iš anksto ir jai bus pritarta laisva valia, ir, antra, numatoma galimybė imtis administracinių arba teisminių teisių gynimo priemonių, o institucija, į kurią dėl jų kreiptasi, galės įvertinti baudos proporcingumą, atsižvelgdama į visas konkrečias aplinkybes, ir prireikus ją sumažinti arba panaikinti. Tokiu aiškinimu nepažeidžiamos teisės, kurias klientas prireikus galėtų kildinti iš Sąjungos teisės aktų dėl vartotojų apsaugos, ypač iš Direktyvos 93/13, jeigu tokį klientą, be kita ko, apima „vartotojo“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio b punktą.

Parašai.